

Painopiste terveyteen ja toimintakykyyn

Tarttumattomat sairaudet -verkoston eduskuntavaali- ja hallitusohjelmataavoitteet

Tarttumattomat sairaudet -järjestöverkosto on viiden kansanterveysjärjestön eli Diabetesliiton, Filhan, Hengitysliiton, Sydänliiton ja Syöpäjärjestöjen yhteistyöverkosto, jossa Suomalainen Lääkäriseura Duodecim on mukana asiantuntijana.

Lisätietoja: tarttumattomat.fi

1. Terveelliset valinnat helpoiksi

Lihavuus on lisääntynyt Suomessa hälyttävään tahtiin viime vuosina. Eurostatin tilastojen mukaan suomalaiset ovat Euroopan kolmanneksi lihavin kansa. Vielä vuonna 2014 Suomi oli 15. sijalla.

Tämä on huolestuttavaa, koska lihavuus on merkittävä riskitekijä useille kansansairauksille kuten diabetekselle, sydän- ja verisuonisairauksille, syöpäsairauksille ja hengityssairauksille. Lihavuus on suurin taustasy myös mm. uniapnealle.

Lihavuuden yleistyminen on monisyinen ilmiö eikä sitä ratkaista yksilöitä syylistämällä. Tarvitaan erilaisia yhteiskunnallisia toimia. Ne löytyvät enimmäkseen muilta sektoreilta kuin sote-palvelujärjestelmän sisältä.

Elintapamuutoksiin kannustavan ja terveyttä tukevan elinympäristön luominen on kansantaloudelle edullisempaa kuin pelkkä sairauksien hoitaminen. Lihavuuden aiheuttamien sairauksien kustannukset pelkästään terveydenhuollolle ovat 3,5 miljardia euroa vuodessa, mikä tarkoittaa 12 % hyvinvointialueiden budjetista.

Tupakointi ja nikotiinituotteiden käyttö ovat keskeisimpiä estettävissä olevia kansansairauksien riskitekijöitä. Erityisesti nuorten nikotiinipussien ja sähkösavukkeiden (vape) käyttö on saatava laskuun, jotta estämme uuden nikotiiniriippuvaisen sukupolven synnyn.

Koska ennaltaehkäisevän toiminnan hyödyt näkyvät vasta vuosien päästä, vahvat taloudelliset ohjauskeinot hyvinvointialueille kuten hyte-kertoimen kasvattaminen ovat perusteltuja. Hyvinvointialueiden hyte-kerrointa tulee myös laadullisesti kehittää ottamaan huomioon kattavammin kansansairauksien riskitekijöitä.

Sote-järjestöillä on merkittävä rooli hyte-toiminnan vaikuttavimpien sisältöjen tuottajina. Järjestöt tarjoavat esimerkiksi vertaistukea, menetelmiä elintapaohjaukseen, matalan kynnyksen toimintaa ja yksinäisyyden vähentämistä. Näillä on tutkitusti vaikutusta terveyteen ja sote-menojen kasvun hillintään.

Toimintakykyisten elinvuosien lisääminen suomalaisille pitää olla seuraavien vuosien tärkeimpiä yhteiskunnallisia tavoitteita, koska terveys on kaiken perusta.

Kansallisiin toimiin kannustavat Euroopan komission the Safe Hearts Plan -ohjelmassa sekä Europe's Beating Cancer Plan -ohjelmassa asettamat kunnianhimoiset tavoitteet ja toimenpiteet.

Toimenpidesuosituks

Lihavuus

- Otetaan verotus vahvemmin terveellistä ravitsemusta tukevaksi työkaluksi. Luodaan laaja-alainen ja kaikki tuoteryhmät kattava sokerivero ensimmäisessä vaiheessa kohti terveysperusteista elintarvikeverotusta.
- Kielletään epäterveellisten elintarvikkeiden markkinointi alle 18-vuotiaille Norjan mallin mukaisesti.
- Palautetaan kansanterveysnäkökulma alkoholipolitiikkaan: rajoitetaan alkoholin saatavuutta ja nostetaan verotusta.
- Kasvatetaan hyte-kertoimen painoarvoa nykyisestä 1,5 prosentista hyvinvointialueiden rahoituksessa.

Nikotiini ja tupakka

- Laajennetaan tupakointikieltoja ja autetaan vieroittumaan tupakasta ja nikotiinista. Tutkitusti suurin osa haluaa lopettaa. Lisätään nikotiinivieroituksen mini-interventio hyvinvointialueiden hyte-kertoimen prosessi-indikaattoreihin.
- Suojataan nuoria uusilta nikotiinituotteilta: alennetaan nikotiinipussien suurinta sallittua nikotiinimäärää, nostetaan nikotiinituotteiden ostoikäraja 20 vuoteen ja kielletään nikotiinipusseissa muut maut kuin tupakka.
- Luodaan edellytykset kokonaan tupakattomalle ja nikotiinittomalle tulevaisuudelle: jatketaan vuosittaisia veronkorotuksia, rajoitetaan nikotiinituotteiden matkustajatuontia ja tähdätään kaikkien tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumiseen lainsäädännössä asetetun tavoitteen mukaisesti.

2. Ilmasto- ja luontopolitiikka tukemaan terveyttä ja toimintakykyä

Ilmansaasteet aiheuttavat noin 2 000 ennen aikaista kuolemaa vuosittain Suomessa. Ilmansaasteiden vuotuiset kustannukset Suomessa ovat arviolta 2 miljardia euroa ja 500 000 menetettyä työpäivää. Terveiden ja ympäristön tilan yhteydet on otettava huomioon STM:n hallinnonalaa laajemmin kaikilla politiikan sektoreilla. Terveyttä ja hyvinvointia tulee edistää ottamalla käyttöön monihyötyisiä myös ympäristön tilan huomioon ottavia ratkaisuja.

Ilmastonmuutos on aikamme suurin terveysriski. Ilmastonmuutos vaikuttaa jo nyt elintapoihimme: pilvisuus, liukkaus, tulvat ja maastopalot lisääntyvät sekä hellejaksot pitenevät. Nämä kaikki lisäävät terveysriskejä ja heikentävät mahdollisuuksia jokaisen liikkumiseen ulkona.

Fyysinen aktiivisuus ja arkiliikunta ovat keskeisempiä tekijöitä tarttumattomien sairauksien kuten tyyppin 2 diabeteksen, uniapnean sekä sydän- ja verisuonitautien ehkäisyssä. Etenkin polttomoottoriliikenne on merkittävä kasvihuonekaasujen ja ilman pienhiukkasten lähde.

Saavutettavat monimuotoiset viheralueet houkuttelevat lisäämään arkiliikuntaa, toimivat hiilinieluina ja hulevesien imeytymispaikkoina. Ne myös viilentävät kaupunkia helleaaltojen aikana, mikä suojelee erityisesti ikääntyneiden terveyttä. Luonto ja siihen liittyvä osaaminen on kansallista pääomaa, jota ei saa hukata.

Tilastokeskuksen mukaan 72 % suomalaisista asuu kaupunkimaisissa kunnissa. Kaupunkisuunnittelu ja luonnon monimuotoisuus vaikuttavat suoraan mielenterveyteen ja immuunijärjestelmän kehitykseen.

Lisäämällä arkiliikuntaa vähennetään liikkumattomuudesta johtuvia kustannuksia (Suomessa n. 3 miljardia euroa/vuosi). Luontokontakti vahvistaa immuunipuolustusta (ehkäisee allergioita ja astmaa) ja vähentää tutkitusti stressihormoni kortisolin tasoa.

Toimenpidesuosituks

Aktiivinen ja kestävä liikkuminen

- Investoidaan kävelyyn, pyöräilyyn sekä joukkoliikenteeseen kansanterveydellisistä syistä. Samalla vähennetään liikenteen pienhiukkaspäästöjä, mikä parantaa ilmanlaatua ja vähentää riskiä tarttumattomille sairauksille.
- Turvataan kaikille sopiva tapa liikkua, huomioiden toimintakykyrajoitteet ja erityisesti ikääntyneet.

Elinympäristö ja luontoyhteys

- Turvataan monimuotoinen lähiluonto ja viheralueet lähellä asutusta, jotta suomalaiset altistuisivat luonnon myönteisille vaikutuksille enemmän arjessaan.
- Varmistetaan Terveyttä luonnosta -ohjelman resurssit, jotta saadaan luonnon terveyshyödyt laajasti kansalliseen käyttöön ja säästetään terveydenhuollon kustannuksissa.
- Palautetaan kunnille velvoite tehdä ilmastosuunnitelmat. Asetetaan kansalliseksi tavoitteeksi WHO:n ilmanlaadun raja-arvojen noudattaminen.

3) Palautetaan suomalaisten luottamus sote-palveluihin

EU-maiden vertailussa suomalaiset kokevat saavansa terveydenhuollon palveluja toisiksi huonoiten, ja kuilu on kasvussa. Köyhyysriskissä olevista jopa viidennes raportoi kustannusten, odotusaikojen tai etäisyyden vuoksi tyydyttymättömiä terveyspalvelujen tarpeita, kun vastaava EU:n keskiarvo on 6,0 %. Odotusajat ovat muita Pohjoismaita huomattavasti pidempiä. Erityisesti

ikäntyneet kokevat asiakasmaksujen vaikeuttavan palvelujen saamista. Järjestelmämme tuottaa eriarvoisuutta, jossa hoidosta tingitään, terveyserot kasvavat ja terveyskulut voivat johtaa taloudelliseen ahdinkoon.

Suomalaisten luottamus palvelujärjestelmään on laskenut radikaalisti ja nopeasti. Puolet suomalaisista ei luota terveystalouden toimintaan, sosiaalipalveluihin vielä harvempi. Samaan aikaan ikääntyvän väestömme palvelutarve kasvaa ja monimutkaistuu, ja palvelujärjestelmän yhteensovittamisen eli sote-integraation tarve korostuu.

Vaikuttava ja oikea-aikainen hoito on kustannustehokasta – se tuottaa terveyshyötyä ja ehkäisee vakavampia ja kalliita komplikaatioita. Pitkän aikavälin kestävyys peruspalveluissa vahvistuu kustannusvaikuttavalla ja kansallisesti yhdenvertaisella hoidolla, joka pohjaa ajantasaiseen tietoon hoidon tarpeista, tuloksista ja kustannuksista, sekä oikea-aikaisella tuella sairastuneille.

Toimenpidesuosituks

Hoidon saatavuus ja yhdenvertaisuus

- Uudistetaan hoitotakuu ja alennetaan asiakkaan omavastuita. Tasasuuruisten asiakasmaksujen alentamisvelvollisuudesta tehdään lakisääteistä. Asiakasmaksujen vuosiomavastuun seuranta siirretään asiakkaalta hyvinvointialueille.
- Kehitetään hoidon ja tuen tarpeen arviointia, jotta asiakas saa tarvitsemansa avun riskitekijöiden hallintaan ja sairauksien hoitoon oikeaan aikaan. Pienennetään hoidon saatavuuden ja tulosten alueellisia ja sosioekonomisia eroja kansallisella ohjauksella ja hyvinvointialueiden kohdennetuin toimin.

Hoitopolun sujuvuus ja palvelujen yhteensovittaminen

- Turvataan sosiaalityön palvelut osana hoitoketjua perus- ja erikoissairaanhoidon palveluissa. Kehitetään terveyssozialityötä kansallisesti.
- Integroidaan järjestöjen toiminta ja palvelut hoitopolkuihin. Ei enää heikennetä järjestöjen toimintaedellytyksiä.
- Parannetaan hoidon jatkuvuutta malleilla, jotka edistävät potilaan ja asiakkaan osallisuutta sekä monialaista ammatillista yhteistyötä.

Vaikuttavuusperusteisuus ja tiedolla ohjaaminen

- Otetaan käyttöön kansalliset laatu- ja vaikuttavuusmittarit, joiden avulla ohjataan kehittämistoimia alueilla.
- Turvataan terveydenhuollon laaturekisteritoiminta ja sen kehittäminen.
- Nostetaan kansalliset hoitosuosituksat ja hoitotulokset vahvemmin keskeisiksi ohjauksen välineiksi hyvinvointialueilla.
- Huomioidaan hyvinvointialueiden rahoitusperusteena ennaltaehkäisy ja palvelujen, menetelmien sekä toimintojen vaikuttavuus nykyistä paremmin.